

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofredactie: P. H. Schmitz S. J., Ignatius College Valkenburg (L.) Telef. 35. **Mederedacteurs:** te Maastricht: Jos. Cremers, Hertogsingel 10, Telef. 208; J. Pagnier, Alex. Battalaan, Telef. 483; G. H. Waage, Prof. Roerschstr. 4; te Beek (L.): F. J. H. M. Eyck; te Echt: R. Geurts.
Drukkerij v.h. Cl. Goffin, Nieuwstr. 9, Maastricht. Tel. 45.

Verschijnt **Vrijdags** voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan alle Leden van het **Natuurhistorisch Genootschap in Limburg** gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f3.60 per jaar, afzonderlijke nummers 30 cent. Auteursrecht voorbehouden. ◆◆

INHOUD: Aankondiging Maandelijksche Vergadering op Woensdag 4 Juli 1928. — Zomervergadering 1928 te Venlo, (mededeeling van den secretaris.) — Nieuwe leden. — Verslag van de Maandelijksche Vergadering op Woensdag 6 Juni l.l. — A. de Wever. Alliumsoorten in Zuid-Limburg. — C. J. H. Franssen. De biologie en systematiek der Nederlandsche „zwarte bladluizen” slot. — H. Schmitz S. J., Revision der Phoridengattungen mit Beschreibung neuer Gattungen und Arten. (vervolg).

Maandelijksche Vergadering
op WOENSDAG 4 JULI 1928
in het Natuurhistorisch Museum,
precies om 6 uur.

ZOMERVERGADERING 1928 TE VENLO.

Zij, die wenschen deel te nemen aan den autotocht van Maastricht naar Venlo en terug ter gelegenheid van de Zomervergadering op 29 Aug. te Venlo, worden verzocht zich voor 10 Aug. e.k. schriftelijk op te geven bij den secretaris, Prof. Roerschstraat 4, Maastricht. Zij, die zich opgeven, zijn verplicht, ook bij niet deelname, bij te dragen in de kosten, ± 4 gld., daar anders de meerdere kosten door de overige deelnemers moeten worden betaald, wat tot onbillijkheid aanleiding geeft.

NIEUWE LEDEN.

De heeren: Prof. Dr. L. van Vuuren, Maliebaan 109, Utrecht; Prof. Dr. W. C. de Graaff, Utrecht; Dr. W. C. de Leeuw, Bilthoven; Jos. Cremers, Apotheker, Heerlen; Jan Martens, pharm. Drs., Valkenburg; Frits Voneken, pharm. Cand., Wylré.

VERSLAG

DER MAANDELIJSCHES VERGADERING VAN 6 JUNI l.l.

Aanwezig de heeren: Jos. Cremers, A. Hollman, F. v. Rummelen, C. Blankevoort, J. Rijk, L. Leysen, H. Versterren, Dr. Jos. Beckers, Br. Bernardus, Th. Dorren, P. Hens, H. Schmitz S. J., J. Maessen, M. Mommers, A. Kengen, L. Grégoire, Ed. Nyst, P. Bouchoms, Dr. J. Schulte en G. Waage.

Bij de opening der vergadering deelt de Voorzitter mede, dat binnen gekomen is een schrijven, ondertekend door Prof. Dr. Oestreijl en Prof. v. Vuuren, waarin zij hun dank betuigen aan de heeren Beckers, Goossens, Kengen en van Rummelen voor de uiteenzettingen gegeven bij 't bezoek aan 't Museum van bovengenoemde hoogleeraren met hun studenten en waarin zij tevens hun waardeering uiten voor 'tgeen door het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg tot stand gebracht is.

De heer Hens vraagt inlichtingen over 't volgende: In „The Strand Magazine” van Maart 1928 komt onder den titel: „Why Moths fly to the light” een artikel voor, waarin getracht wordt een antwoord te geven op de vraag: „Hoe vinden ♂♂ vlinders de ♀♀, die vaak op grooten afstand van hen voorkomen?” Meestal wordt aangenomen, dat de ♂♂ op den reuk afgaan, maar de schrijver van bovengenoemd artikel wil hiervoor een andere verklaring geven. De sprieten van ♂ en ♀ verschillen vaak zeer in bouw. Is 't nu niet mogelijk, dat 't ♀ signalen geeft door golven uit te zenden, die door 't ♂ worden opgevangen? Deze golven hebben mogelijk een zeer kleine lengte en wanneer nu vlinders in 't licht komen, werken die lichtgolven, die dezelfde golf lengte hebben als

de door 't ♀ uitgezondene, storend. 't Mannetje raakt in de war en vliegt naar 't licht.

Pater **Schmitz** zegt hierop 't volgende: De zintuigen, waarmede insectenmannetjes de wijfjes opsporen, zijn voornamelijk gezicht en reuk, soms beide tegelijk. Zeker speelt in vele gevallen de gezichtszin de hoofdrol, b.v. bij de lampyriden, de „glimwormen” met de Europeesche genera *Luciola*, *Lamprolucida*, *Lampyrus* en andere. De bekende (vooral als myrmecoloog bekende) Prof. C. Emery in Italië heeft met *Luciola italica* proeven gedaan, die wel bewijzen, dat bij deze Lampyride het mannetje uitsluitend door lichtsignalen, niet door een specifieke geur van 't wijfje wordt aangetrokken. Hij plaatste n.l. een van drie door hem gevangen wijfjes in een hermetisch afgesloten glazen buisje, twee andere in geperforeerde kartonnen doosjes, waarbij gezorgd werd, dat uit die doosjes wel lucht, maar geen licht naar buiten kon treden. Het wijfje in het glazen buisje werd weldra door 'n aantal ♂♂ waargenomen, die naast het buisje gingen zitten. De andere wijfjes daarentegen werden door geen enkel mannetje opgezocht.

In andere gevallen, zoowel bij kevers als bij vlinders, is het zonder twijfel de reukzin, die de mannetjes leidt. De geur, dien bepaalde insectenwijfjes verspreiden, wordt door onzen reukzin in vele gevallen niet waargenomen, b.v. bij de vlinders *Orgyia* ♀, *Hibernia* ♀; in enkele gevallen wel, b.v. bij den kever *Drilus flavescens* ♀, waarbij ik indertijd heel duidelijk een lucht van bedorven vleesch heb opgemerkt.

Men zegt, dat enkele mannelijke vlinders hunne wijfjes kilometers ver kunnen ruiken. Ik weet niet, of dit wel strikt bewezen is. Is het inderdaad zoo, dan lijkt het weinig waarschijnlijk, dat de geur, dien het ♀ afgeeft, het ♂ op zoo verren afstand bereikt, wanneer wij ons dien „geur” op gewone wijze, dus als gasmoleculen voorstellen. Er wordt ook beweerd, dat vele stoffen, die sterk geuren, daarbij niet in massa afnemen, en dus geen partikeltjes de ruimte inzenden. Hiervan uitgaande werd reeds ± 20 jaar geleden door de Fransche geleerden Vasschalé en Van Melle de opinie verdedigd, dat de „geur” van een riekende zelfstandigheid niet bestaat in kleine uitgezonden partikeltjes daarvan, maar in stralen van korte golflengte, dus in ethertrillingen. De veronderstelling door den schrijver van 't Engelsch artikel geopperd is dus niet nieuw; ze is niet onaannemelijk, maar bewijzen voor haar juistheid heeft men niet.

De heer **Waage** zegt naar aanleiding van deze kwestie, dat hij 't geheel wel aardig bedacht vindt, maar 't blijft zuiver theoretisch, zooals P. Schmitz ook reeds opmerkte. Fabre vermeldt reeds, dat de ♂♂ over groote afstanden de ♀♀ kunnen vinden en dat ♂♂ groote afstanden aflegden en aangetrokken werden door een doosje, waar een wijfje.... in gezeten

had! Van „seinen” kan hier dus geen sprake zijn. En hoe gebeurt 't dan bij die vlinders, waar de sprieten geheel rudimentair geworden zijn? Niettemin, 't is een allermerkwaardigst feit dat de sexen elkaar over groote afstanden weten te vinden.

Verder toont de heer **Waage** een ♀ exemplaar van de Beekprik, een poosje geleden door één zijner leerlingen gevangen in de Bessemerheide (even over de grens in België).

De heer **Dorren** vond onder een boom in zijn tuin een 8-tal doode vogels, waarvan of de kop af was, of de ingewanden er uit. Een zoo toegetakelde groenling toont hij aan de vergadering. Wie houdt hier zoo huis? De heer **Hens** zegt, dat dit 't werk is van den Steenuil. 't Is werkelijk verbazend, welk een voorraad van voedsel men soms bij steenuilen kan vinden.

Br. **Bernardus** heeft voor de vergadering meegenomen een aantal planten, o.a. Parelkruid, *Doronicum*, Keverorchis, Poppenorchis, Steenthym, kruisbladig Walstroo, Duivekervel; terwijl de heer **Holman** een exemplaar van *Platanthera bifolia* toont.

De heer **Beckers** deelt mede, dat in plassen langs de Maas bij Elsloo honderden groote, kleine en roodbuik Salamanders voorkomen. Naar aanleiding hiervan zegt de Voorzitter, dat 't met de jonge, in 't Museum geboren vuursalamanders (zie vorig Maandbl.) prachtig gaat. Allen zijn in leven gebleven. Over een poosje zullen er een aantal worden uitgezet op de plaats bij Geulle, waar vuursalamanders zoo nu en dan werden gevangen.

Hierna wijst de Voorzitter op een ziekteverschijnsel, 'twelk zich dit jaar in hooge mate, althans te Maastricht, voordoet bij Platanen. Hier te lande worden hoofdzakelijk gepoot: *Platanus occidentalis*, afkomstig uit N.-Amerika, en *Platanus orientalis* uit het Oosten.

Platanus occidentalis wordt, als hij pas is uitgebot, vaak onderhevig aan 'n verschrompelen en verdorren der bladeren. De boomen zien er dan uit alsof hun loof bevroren ware. Zulks wordt veroorzaakt door een zwam: *Glaeosporium nervisequum*. Tot dusverre zijn de Platanen alhier de ziekte steeds te boven gekomen; nadat ze had uitgewoed, gingen de boomen opnieuw aan 't uitbotten. 't is te hopen, dat dit ook nu weer 't geval zal zijn. In Maastricht toch zijn er honderden Iepen gevallen door de Iepenziekte; mochten de vele honderden Platanen langs de Maastrichter singels geplant ook nog komen te sneven, dan zou 't Maastrichter schoon er niet op vooruitgaan.

Op allerprettigste wijze vertelde Spr. vervolgens, hoe hij, in 't Cabergerveld langs een klaverakker (*Trifolium arvense*, Roode Klaver) wandelende, tot de ontdekking kwam, dat „klaver-vier” lang niet zoo zeldzaam was als hij tot nu toe gedacht had.

De heer **Hens** verhaalde interessante dingen

van een vossennest, dat dit jaar in 't Kloosterbosch nabij Valkenburg ontdekt werd en een groot aantal (waarschijnlijk acht) jongen bevatte. Onze ornitholoog werd vooral getroffen door de waarneming, dat de verhouding der kleine vosjes tot de vogelwereld, heel anders was dan men zou verwachten. Zij vluchtten voor fazanten, die hunne speelplaats naderden, schrokken van een zingenden nachtegaal en begroeven een doode duif, die voor hen als prooi was neergelegd, in plaats van ze op te eten.

Van den heer **Kengen** vernamen we, dat tegenwoordig nog al veel Limburgsche mergel gebruikt wordt in de glasfabrieken. 't Is hem bekend, dat een glasfabriek te Leerdam elke maand 350 ton uit Z.-Limburg betreft.

De heer **Rijk** vertoont eenige cocons van *Fumea casta* Pall. Deze vlinder behoort tot de familie der *Psychidae*, Zakdragers. 't Eigenaardige van deze vlinders is, dat de rupsen op dezelfde wijze als de kokerlarven zich een omhulsel maken, dat ze met grassprietjes of mos of andere vreemde voorwerpen bekleeden. De wijze van bekleeding is dikwijls al een aanwijzing voor de soort, waarmee men te doen heeft.

Een tweede eigenaardig verschil is, dat de wijfjes niet alleen vleugelloos zijn, maar dat bij vele soorten ook sprieten, oogen, pooten en monddeelen der wijfjes geheel rudimentair zijn, terwijl de mannetjes normaal gevormde kleine vlinders zijn.

Van de meeste soorten verlaten de ♀♀ dan ook het omhulsel niet en barst de pophuid alleen open. De paring heeft dan ook plaats, doordat het mannetje zijn dun achterlijf in den zak en de pophuid brengt.

Na de bevruchting legt het ♀ de eieren in de pophuid af.

Bij *Fumea* heeft het wijfje duidelijke sprieten en pooten, is dus niet zoo hulpeloos. 't Is een der weinige species, waarvan het wijfje het omhulsel verlaat en op de buitenzijde van het omhulsel de paring afwacht.

Een der wijfjes was zoo vriendelijk juist heden uit de pop te kruipen, waardoor ze in levenden lijve aan de vergadering kon worden getoond.

Verder toont Spr. een exemplaar van de rups van de Rietvink (*Cosmotricha potatoria* L.), en verzoekt nogmaals den leden hem zoo mogelijk die rupsen te bezorgen. Ten slotte vraagt hij medewerking voor het vangen van dagvlinders, teneinde den heer B. J. Lempke te Amsterdam aan studiemateriaal te kunnen helpen.

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de Voorzitter de vergadering.

ALLIUM VINEALE L.

Kraailook komt hier in Limburg op allerlei grondsoorten voor, in weiden, op hellingen, op lichte plaatsen in bosschen en in akkers.

Gewoonlijk zijn 't afzonderlijke pollen, niet ver van elkaar, omdat de voortplanting meest langs ongeslachtelijken weg plaats heeft.

In weiland staat 't hier betrekkelijk weinig, bijna nooit zóóveel dat men klachten hoort over „knoflooksmaak” van melk of boter.

Sommige akkers zijn er echter als mee bezaaid, 't meest op zandigen, maar ook op zwaarder leem. Trots alle moeite van den landbouwer schijnt 't er niet geheel uit verwijderd te kunnen worden. Bieten, aardappels, wortels en dergelijke „hakvruchten” worden schoon gemaakt in een tijd, dat de groei van 't look erg gestoord wordt; hierin kan 't zich dus minder goed ontwikkelen, zoodat men in de verte 't er niet in ziet. In granen, vooral in rogge, die 't meeste licht en lucht doorlaat, kan 't tot volle ontwikkeling komen.

Nu is 't wel eigenaardig dat in een veld van vele hectaren er slechts 'n paar akkers mee besmet zijn en blijven, terwijl bodem en klimaat over de heele uitgestrektheid dezelfde zijn, en dat nog wel voor 'n plantsoort die zich aan alle gronden kan aanpassen.

* * *

In zijn typischen vorm (*typicum* A. et G.) waarbij in 't scherm, naast bolletjes, ook enkele bloemen zitten, komt 't hier minder voor dan in den vorm *compactum* (Thuill.) Reg., waarbij 't scherm uitsluitend bolletjes draagt.

De bladen zijn bijna steelrond en hol, met uitspringende nerven; naar den top toe iets gootvormig, aan den top dikwijls ring- of spiraalvormig opgerold; iets blauwachtig tot bronskleuriggroen.

De bloemen zijn meestal licht purper, soms groenpurper; de bloemdekbladen hebben aan den buitenkant 'n gladde middennerf; witte bloemen zijn zeer zeldzaam.

De bolletjes in 't scherm zijn 't meest bruin (*fuscescens* A. et G.) soms groen- of witachtig groen blijvend.

De schermcheede is kort en uit één stuk.

Soms heeft ieder bolletje in 't scherm een haarvormig groen of bruin aanhangsel (*crinitum* Jac.), 'tgeen niet verwisseld moet worden met 't geval dat de bolletjes in 't scherm reeds dadelijk na den bloeitijd bladen vormen.

De vorm *capsuliferum* (Koch ed. II) met alleen bloemen of hoogstens 'n paar bolletjes in 't scherm, heb ik hier maar eenmaal gevonden, op zwarten zandgrond te Schinveld. Bij overplanten in zwaren leemgrond kregen 't volgend jaar de struiken minder bloemen en meer bolletjes, 't jaar daarop bij terugplanting in zandgrond weer bijna uitsluitend bloemen, terwijl er zich ook in den grond minder nevenbollen vormden.

Twee of meer schermen vlak tegen elkaar aan één stengel zijn niet zeldzaam.

ALLIUM OLERACEUM L.

Moeslook houdt van kalkrijken grond; men vindt 't bij ons dan ook alleen in 't krijt-